Series HRS

कोड नं. **52**
Code No.

रोल नं.
Roll No.

परीक्षार्थी कोड को उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर अवश्य लिखें ।
Candidates must write the Code on the title page of the answer-book.

- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ **20** हैं ।
- प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिए गए कोड नम्बर को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर लिखें ।
- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में **16** प्रश्न हैं ।
- **कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें ।**
- इस प्रश्न-पत्र को पढ़ने के लिए 15 मिनट का समय दिया गया है । प्रश्न-पत्र का वितरण पूर्वाह्न में 10.15 बजे किया जाएगा । 10.15 बजे से 10.30 बजे तक छात्र केवल प्रश्न-पत्र को पढ़ेंगे और इस अवधि के दौरान वे उत्तर-पुस्तिका पर कोई उत्तर नहीं लिखेंगे ।
- Please check that this question paper contains **20** printed pages.
- Code number given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
- Please check that this question paper contains **16** questions.
- **Please write down the Serial Number of the question before attempting it.**
- 15 minutes time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 10.15 a.m. From 10.15 a.m. to 10.30 a.m., the students will read the question paper only and will not write any answer on the answer-book during this period.

सङ्कलनात्मकं मूल्याङ्कनम् – II

SUMMATIVE ASSESSMENT – II

संस्कृतम् (सम्प्रेषणाधारितम्)

COMMUNICATIVE SANSKRIT

अवधिः : होरात्रयम् | *पूर्णांकाः : 90*

निर्धारित समय : 3 घण्टे | *अधिकतम अंक : 90*

Time allowed : 3 hours | *Maximum Marks : 90*

www.usefuldesk.com

खण्डः क :	अपठितांश-अवबोधनम् (अपठितांश-अवबोधन)	15 अङ्काः
SECTION A :	Unseen Reading Comprehension	
खण्डः ख :	रचनात्मककार्यम् (रचनात्मक-कार्य)	15 अङ्काः
SECTION B :	Writing Skills	
खण्डः ग :	अनुप्रयुक्तव्याकरणम् (अनुप्रयुक्त व्याकरण)	30 अङ्काः
SECTION C :	Applied Grammar	
खण्डः घ :	पठित-अवबोधनम् (पठित-अवबोधन)	30 अङ्काः
SECTION D :	Reading Comprehension	

निर्देशाः :

Instructions :

(i) *अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति ।*
इस प्रश्न-पत्र में चार खण्ड हैं ।
The question paper has four sections.

(ii) *प्रतिखण्डम् उत्तराणि प्रदत्तायाम् उत्तरपुस्तिकायां लेखनीयानि ।*
प्रत्येक खण्ड के उत्तर दी गई उत्तर-पुस्तिका में ही लिखने हैं ।
The answers of each section have to be written in the answer-sheet.

(iii) *प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि ।*
प्रत्येक खण्ड के उत्तर एक ही जगह पर क्रम से लिखने होंगे ।
The answers to each section must be written at one place.

(iv) *प्रश्नपत्रे उत्तराणि न लेखनीयानि ।*
प्रश्न-पत्र पर उत्तर न लिखें ।
Don't write answers in the question paper.

(v) *प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया ।*
प्रश्न-पत्र के अनुसार प्रश्न-संख्या अवश्य ही लिखनी होगी ।
Write the question number according to the question paper.

(vi) *सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि **संस्कृतेन** लेखनीयानि ।*
*सभी प्रश्नों के उत्तर **संस्कृत** में लिखिए ।*
*Answer all the questions in **Sanskrit**.*

www.usefuldesk.com

खण्डः क (SECTION A)

अपठितांश-अवबोधनम् (अपठितांश-अवबोधन)

Unseen Reading Comprehension

15 अङ्काः

1. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत :

निम्नलिखित अनुच्छेद को पढ़कर दिए गए प्रश्नों के संस्कृत में उत्तर दीजिए :

Read the following passage and answer the given questions in Sanskrit :

भारतीया संस्कृतिः संस्कृतम् आश्रित्य तिष्ठति । भारतस्य आत्मा संस्कृत्या प्रकाशते । संस्कृतस्य पुनरुज्जीवनं तदा भविष्यति यदा जनजीवनस्य प्रत्येकं क्षेत्रे अस्य प्रयोगो भवेत् । संस्कृतभाषा यदा भारतस्य व्यवहारभाषा आसीत् तदा भारतं 'विश्वगुरुः' इति ख्यातिम् अलभत । विदेशेभ्यः छात्राः अत्र अध्ययनाय आगच्छन्ति स्म । नालन्दा-तक्षशिलादि-विश्वविद्यालयेषु विविधानि शास्त्राणि तेभ्यः पाठ्यन्ते स्म । पुनः विश्वगुरुत्वं प्राप्तुं भारतेन संस्कृतस्य अवलम्बनं करणीयमेव ।

प्रश्नाः

I. एकपदेन उत्तरत ।

एक शब्द में उत्तर दीजिए ।

Answer in one word. *1×2=2*

(i) भारतस्य आत्मा कया प्रकाशते ?

(ii) छात्राः अत्र अध्ययनाय कुतः आगच्छन्ति स्म ?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत ।

पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए ।

Answer in a complete sentence. *2× 2=4*

(i) पुनः विश्वगुरुत्वं प्राप्तुं भारतेन किं करणीयम् ?

(ii) संस्कृतस्य पुनरुज्जीवनं कदा भविष्यति ?

www.usefuldesk.com

III. प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत :

दिए गए विकल्पों में से उचित उत्तर चुनकर लिखिए :

Choose and write the appropriate answer from the given options : $\frac{1}{2} \times 4 = 2$

(क) गद्यांशे 'तेभ्यः' इति सर्वनामपदं केभ्यः प्रयुक्तम् ?

(i) शास्त्रेभ्यः

(ii) विश्वविद्यालयेभ्यः

(iii) छात्रेभ्यः

(iv) विदेशेभ्यः ।

(ख) 'तिष्ठति' इति क्रियापदस्य किं कर्तृपदं गद्यांशे प्रयुक्तम् ?

(i) संस्कृतम्

(ii) संस्कृतिः

(iii) आत्मा

(iv) भारतीया ।

(ग) 'प्रसिद्धिम्' इति पदस्य किं पर्यायपदं गद्यांशे प्रयुक्तम् ?

(i) संस्कृतिः

(ii) शास्त्राणि

(iii) अवलम्बनम्

(iv) ख्यातिम् ।

(घ) 'भारतम्' इति पदस्य किं क्रियापदम् अनुच्छेदे प्रयुक्तम् ?

(i) प्रकाशते

(ii) तिष्ठति

(iii) अलभत

(iv) भवेत् ।

IV. अस्य अनुच्छेदस्य कृते समुचितं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत ।

इस अनुच्छेद के लिए उपयुक्त शीर्षक संस्कृत में लिखिए ।

Write the appropriate title for this passage in Sanskrit. *2*

www.usefuldesk.com

2. अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत :
निम्नलिखित श्लोक को पढ़कर दिए गए प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में दीजिए :
Read the following shloka and answer the given questions in Sanskrit :

"वृत्तं यत्नेन संरक्षेत् वित्तमायाति याति च ।
अक्षीणो वित्ततः क्षीणो वृत्ततस्तु हतो हतः ।।"

प्रश्नाः

I. एकपदेन उत्तरत ।
एक शब्द में उत्तर दीजिए ।
Answer in one word. *1*

यत्नेन किं संरक्षेत् ?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत ।
पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए ।
Answer in a complete sentence. *1×2=2*

(i) वित्ततः क्षीणः जनः कः कथ्यते ?
(ii) किम् आयाति याति च ?

III. प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत :
दिए गए विकल्पों में से उचित उत्तर चुनकर लिखिए :
Choose and write the appropriate answer from the given options : *1×2=2*

(क) 'चरित्रम्' इति पदस्य किं पर्यायपदं श्लोके प्रयुक्तम् ?
(i) वित्तम्
(ii) वृत्तम्
(iii) क्षीणः
(iv) अक्षीणः ।

(ख) 'याति' इति क्रियापदस्य किं कर्तृपदं श्लोके प्रयुक्तम् ?
(i) वृत्तम्
(ii) यत्नेन
(iii) वित्तम्
(iv) क्षीणः ।

www.usefuldesk.com

खण्डः ख (SECTION B)
रचनात्मककार्यम् (रचनात्मक-कार्य)
Writing Skills

15 अङ्काः

3. मित्रं प्रति लिखितम् अधः पत्रं मञ्जूषापदसहायतया पूरयित्वा पुनः लिखत :

मित्र को लिखे गए निम्नलिखित पत्र को मञ्जूषा में दिए गए शब्दों की सहायता से पूर्ण कर पुनः लिखिए :

Complete the following letter written to your friend, with the help of the words given in the box and rewrite the same : $\frac{1}{2} \times 10=5$

www.usefuldesk.com

मन्दाकिनीछात्रावासः,

तिथिः .... ।

प्रिय मित्र ! (i) ________________

सस्नेहं नमस्ते ।

अत्र सर्वं कुशलम् । भवान् अपि कुशली इति मन्ये । गतसप्ताहे अस्माकं (ii) ________________ संस्कृतसम्भाषणशिबिरम् (iii) __________ आसीत् । दशदिनानि यावत् वयं संस्कृतसम्भाषणस्य (iv) _____________ अकुर्म । तत्र एकस्याः लघुनाटिकायाः (v) _______________ अपि अभवत् । अहं तु विदूषकस्य (vi) __________ कृतवान् । सर्वे जनाः हसित्वा हसित्वा (vii) __________ अकुर्वन् । अहम् इदानीं सर्वदा संस्कृतेन एव (viii) ___________ । भवान् अपि संस्कृतेन सम्भाषणस्य (ix) __________ करोतु । पितरौ (x) __________ मम प्रणामाञ्जलिं निवेदयतु ।

भवतः मित्रम्,

देवनाथः ।

मञ्जूषा

अभ्यासम्, अभिनयम्, विद्यालये, प्रति, अभिनयः, करतलध्वनिम्, आयोजितम्, वदामि, सौरभ !, अभ्यासम् ।

www.usefuldesk.com

4. अधः प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया **पञ्च**वाक्यानि संस्कृतेन लिखत :

नीचे दिए गए चित्र का वर्णन मञ्जूषा में दिए गए शब्दों की सहायता से **पाँच** संस्कृत वाक्यों में कीजिए :

Describe the following picture in **five** Sanskrit sentences with the help of the words given in the box below : *2× 5=10*

www.usefuldesk.com

मञ्जूषा

बालकाः, उद्याने, वृक्षाः, क्रीडन्ति, प्रसन्नाः, तिष्ठतः, पुष्पाणि, व्यायामम्, वृद्धः, कन्दुकेन, गच्छति, स्त्रियौ, परस्परम् ।

अथवा (OR)

www.usefuldesk.com

मञ्जूषाप्रदत्तशब्दानां साहाय्येन निम्नलिखितं विषयम् अधिकृत्य **पञ्च**संस्कृतवाक्येषु एकम् अनुच्छेदं लिखत :

मञ्जूषा में दिए गए शब्दों की सहायता से निम्नलिखित विषय पर **पाँच** संस्कृत वाक्यों में एक अनुच्छेद लिखिए :

Write a paragraph in **five** Sanskrit sentences on the following topic with the help of the words given in the box : *2× 5=10*

"संस्कृतपुस्तकमेला"

मञ्जूषा

अन्तःप्रवेशः, विविधं साहित्यम्, विभिन्नानि प्रकोष्ठानि, पश्यन्ति, जनाः, कथापुस्तकानि, ध्वनिमुद्रिकाः, मित्राणि, प्रवेशपत्रगृहम्, पुस्तकानि, अतीव प्रसन्नता, लोकार्पणम्, चित्राणि, अभवत् ।

खण्डः ग (SECTION C)

अनुप्रयुक्तव्याकरणम् (अनुप्रयुक्त व्याकरण)

Applied Grammar

30 अङ्काः

5. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदेषु सन्धिं सन्धिच्छेदं वा कृत्वा लिखत :

निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित पदों में सन्धि अथवा सन्धि-विच्छेद करके लिखिए :

Write the underlined words of the following sentences after joining or disjoining Sandhis : *1× 4=4*

(i) 'प्रत्येकम् अयनस्य अवधिः षण्मासाः ।'

(ii) 'सः हेतुः सर्वविद्यानाम् ।'

(iii) 'भासमानं निजगृहं दृष्ट्वा ।'

(iv) 'जगत् + ईशः सर्वान् रक्षति ।'

6. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां समासं विग्रहं वा प्रदत्तविकल्पेभ्यः चित्वा लिखत :

निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित पदों का समास अथवा विग्रह दिए गए विकल्पों में से चुनकर लिखिए :

Choose and write the correct compounded or expounded form of the underlined words in the following sentences : *1× 5=5*

(क) पिककाकौ उड्डीयेते ।

(i) पिकाः च काकाः च

(ii) पिकः च काकः च

(iii) पिकः च काकः तयोः समाहारः

(iv) काकाः पिकः च ।

www.usefuldesk.com

(ख) प्रतिहतम् अन्तःकरणम् यस्य सः प्रच्छन्नभाग्यः अचिन्तयत् ।

(i) प्रतिहतकरणम्

(ii) प्रतिहतमन्तःकरणम्

(iii) प्रतिहतान्तःकरणः

(iv) अन्तःकरणप्रतिहतम् ।

(ग) एकः वानरः यथाशक्ति वृक्षे स्थितान् पक्षिणः तुदति स्म ।

(i) शक्तिसहितम्

(ii) शक्तिम् अनतिक्रम्य

(iii) शक्तेः योग्यम्

(iv) शक्तेः अभावः ।

(घ) रामः मृगस्य पश्चात् धावति स्म ।

(i) मृगानुसारम्

(ii) उपमृगम्

(iii) अनुमृगम्

(iv) समृगम् ।

(ङ) पीतदुग्धा बालिका विद्यालयं गच्छति ।

(i) पीतं दुग्धं यया सा

(ii) पीतं दुग्धं येन सः

(iii) दुग्धं पीतं यस्मिन् सः

(iv) पीतं दुग्धं यस्मै सः ।

www.usefuldesk.com

7. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रकृतिप्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा समुचितम् उत्तरं लिखत :

निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित पदों के प्रकृति-प्रत्ययों को जोड़कर या पृथक् करके उचित उत्तर लिखिए :

Write the underlined words of the following sentences after joining or disjoining suffixes to roots or words : *1×5=5*

(i) त्रैलोक्यं दहन् इव प्रचण्डज्वालः अग्निः ।

(ii) गुरुं सेव् + शानच् शिष्यः प्रसन्नः भवति ।

(iii) परिश्रमस्य महत्त्वम् सर्वे जानन्ति ।

(iv) एषा मम पुत्र + ङीप् क्रीडति ।

(v) कविना प्रकृतेः सुन्दरतायाः वर्णनं कृतम् ।

8. अधोलिखितवाक्येषु रिक्तस्थानानि मञ्जूषाप्रदत्तैः उचितैः अव्ययपदैः पूरयत :

निम्नलिखित वाक्यों में रिक्तस्थानों की पूर्ति मञ्जूषा में दिए गए उचित अव्ययों के द्वारा कीजिए :

Fill in the blanks in the following sentences with appropriate indeclinables given in the box : *1×5=5*

(i) मित्र सौरभ ! __________ ग्रीष्मावकाशे त्वं किं करोषि ?

(ii) अहं __________ दिल्लीनगरं गमिष्यामि ।

(iii) किं त्वं जानासि __________ गीतायां कर्मयोगस्य शिक्षा वर्तते ।

(iv) अस्य याच्ञा वृथा __________ अस्तु ।

(v) आचार्यः नगरात् अत्र __________ आगमिष्यति ?

मञ्जूषा

मा, श्वः, सम्प्रति, कदा, यत् ।

www.usefuldesk.com

www.usefuldesk.com

9. उचितसंख्यापदं चित्वा वाक्यानि पूरयत ।

उचित संख्या पद चुनकर वाक्य पूर्ण कीजिए ।

Choose the correct numerical words and complete the sentences. *1× 5=5*

(i) वेदाः ___________(4) सन्ति ।

(ii) ___________ (3) बालिकाः उद्याने क्रीडन्ति ।

(iii) विद्यालये ___________ (2) बालौ पुरस्कारं प्राप्तवन्तौ ।

(iv) उद्याने ___________ (96) वृक्षाः सन्ति ।

(v) ___________ (1) चन्द्रः तमः हन्ति ।

10. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदम् अशुद्धम् अस्ति । प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा अशुद्धपदं संशोध्य लिखत :

नीचे दिए गए वाक्यों में रेखांकित पद अशुद्ध है । दिए गए विकल्पों में से उचित उत्तर चुनकर अशुद्ध पद को संशोधित कर लिखिए :

Choose the correct answer from the given options and correct the underlined incorrect word in the following sentences : *1× 6=6*

(क) एते मम <u>मित्राः</u> सन्ति ।

(i) मित्रे

(ii) मित्राणि

(iii) मित्रः

(iv) मित्रम् ।

www.usefuldesk.com

(ख) ते श्वः वाराणसीम् अगच्छन् ।

(i) अगच्छथ

(ii) गमिष्यतः

(iii) अगच्छताम्

(iv) गमिष्यन्ति ।

(ग) मम समीपे पञ्च फलानि स्थ ।

(i) अस्ति

(ii) असि

(iii) सन्ति

(iv) स्मः ।

(घ) ताः बालिका रामायणं पठति ।

(i) ते

(ii) सः

(iii) सा

(iv) तानि ।

(ङ) अस्मिन् पाठ्यपुस्तके एकादश पाठानि ।

(i) पाठाः

(ii) पाठम्

(iii) पाठान्

(iv) पाठः ।

(च) भवान् सुखी भवन्तु ।

(i) भवताम्

(ii) भवतु

(iii) भव

(iv) भवत ।

www.usefuldesk.com

खण्डः घ (SECTION D)
पठित-अवबोधनम् (पठित-अवबोधन)
Reading Comprehension

30 अङ्काः

11. अधोलिखितम् गद्यांशं, पद्यं, नाट्यांशं च पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत :

निम्नलिखित गद्यांश, पद्य और नाट्यांश को पढ़कर दिए गए प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

Read the following prose, poetry and drama passages and answer the given questions :

(अ) **गद्यांशः**

"परशुरामकुण्डं तु लोहितनद्याः किञ्चिद् दूरे अस्ति । पूर्वम् इदं ब्रह्मकुण्डम् आसीत् । इदं लोहितनद्याः उद्गमस्थलम् इति मन्यते । अत्र अनेकानि दर्शनीयानि स्थलानि अपि सन्ति । अस्माकं पर्यटनविभागेन प्रकाशितां केषाञ्चित् प्रसिद्धस्थलानां सूचीं पठित्वा ज्ञायताम् इमानि पर्यटनस्थलानि । एतेषां दर्शनाय सम्पूर्णा व्यवस्था वर्तते । कार्यक्रमस्तु सुनिश्चितः ।"

प्रश्नाः

I. एकपदेन उत्तरत ।

एक शब्द में उत्तर दीजिए ।

Answer in one word. $\frac{1}{2} \times 2 = 1$

(i) परशुरामकुण्डं कस्याः उद्गमस्थलं मन्यते ?

(ii) कस्तावत् सुनिश्चितः वर्तते ?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत ।

पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए ।

Answer in a complete sentence. *1*

केषां दर्शनाय सम्पूर्णा व्यवस्था वर्तते ?

www.usefuldesk.com

III. विकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत ।

विकल्पों में से उचित उत्तर चुनकर लिखिए ।

Choose and write the correct answer from the given options. *1× 2=2*

(क) 'अनेकानि' इति पदं कस्य पदस्य विशेषणम् ?

(i) उद्गमस्थलम्

(ii) एतेषाम्

(iii) स्थलानि

(iv) ब्रह्मकुण्डम् ।

(ख) 'अस्ति' इति क्रियापदस्य किं कर्तृपदम् ?

(i) दूरे

(ii) परशुरामकुण्डम्

(iii) ब्रह्मकुण्डम्

(iv) लोहितनद्याः ।

(आ) **पद्यम्**

"त्यक्त्वा धर्मप्रदां वाचं परुषां योऽभ्युदीरयेत् ।

परित्यज्य फलं पक्वं भुङ्क्तेऽपक्वं विमूढधीः ।।"

प्रश्नाः

I. एकपदेन उत्तरत ।

एक शब्द में उत्तर दीजिए ।

Answer in one word. $\frac{1}{2} \times 2=1$

(i) अपक्वं फलं कः भुङ्क्ते ?

(ii) धर्मप्रदां वाचं त्यक्त्वा काम् अभ्युदीरयेत् ?

www.usefuldesk.com

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत ।

पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए ।

Answer in a complete sentence. *1*

विमूढधीः कीदृशं फलं परित्यज्य अपक्वं भुङ्क्ते ?

III. विकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत ।

विकल्पों में से उचित उत्तर चुनकर लिखिए ।

Choose and write the correct answer from the given options. *1× 2=2*

(क) 'धर्मप्रदाम्' इति पदस्य विशेष्यपदं किम् ?

(i) परुषाम्

(ii) पक्वम्

(iii) फलं

(iv) वाचम् ।

(ख) 'भुङ्क्ते' इति क्रियापदस्य किं कर्तृपदं श्लोके प्रयुक्तम् ?

(i) फलम्

(ii) पक्वम्

(iii) विमूढधीः

(iv) धर्मप्रदाम् ।

www.usefuldesk.com

(इ) **नाट्यांशः**

"*राजहंसः* — एतत् कार्यं तु कुक्कुटोऽपि करोति ।

काकः — (विहस्य) कुक्कुटः, अरे ! अद्य कुतः कुक्कुटाः नगरेषु । अहमेव सर्वत्र सुलभः ।

राजहंसी — भो भो वाचाल ! स्वीयैः कटुभिः क्वणितैः जनजागरणात् अन्यत् तु किमपि न करोषि ?

काकः — अहो अज्ञानं भवत्याः । अरे ! यस्य गृहस्य भित्तौ स्थित्वा आलपामि, जनाः प्रियस्य आगमनसंकेतं मत्वा हृष्यन्ति । किं बहुना, अहं तु एतादृशः सत्यप्रियः यत् मातरः शिशून् कथयन्ति – 'अनृतं वदसि चेत् काकः दशेत् ।' "

प्रश्नाः

I. एकपदेन उत्तरत ।

एक शब्द में उत्तर दीजिए ।

Answer in one word. $\frac{1}{2} \times 2 = 1$

(i) अद्य नगरेषु के दुर्लभाः ?

(ii) प्रियस्य आगमनसङ्केतं (काकवाणीं) मत्वा के हृष्यन्ति ?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत ।

पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए ।

Answer in a complete sentence. *1*

मातरः शिशून् किं कथयन्ति ?

www.usefuldesk.com

www.usefuldesk.com

III. विकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत ।

विकल्पों में से उचित उत्तर चुनकर लिखिए ।

Choose and write the correct answer from the given options. *1× 2=2*

(क) 'हृष्यन्ति' इति क्रियापदस्य किं कर्तृपदम् ?

(i) राजहंसः

(ii) जनाः

(iii) काकाः

(iv) प्रियस्य ।

(ख) 'कटुभिः' इति विशेषणपदस्य किं विशेष्यपदम् ?

(i) स्वीयैः

(ii) जनजागरणात्

(iii) राजहंसैः

(iv) क्वणितैः ।

12. अधोलिखितकथनानां समुचितं भावं विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत :

निम्नलिखित कथनों का उपयुक्त भाव विकल्पों में से चुनकर लिखिए :

Choose and write the correct gist of the following sentences from the given options : *1× 2=2*

(क) 'आपदां तरणिः धैर्यम् ।'

(i) धैर्येण आपदः नौका इव भवन्ति ।

(ii) यथा नौकासाहाय्येन जनाः पारं गच्छन्ति एवमेव धैर्यबलेन जनाः आपद्भ्यः तरन्ति ।

(iii) विपत्तौ जनः तीर्त्वा नदीं धैर्यम् आप्नोति ।

www.usefuldesk.com

(ख) 'मम कलनस्य आधारः तु सूर्य एव ।'

(i) सूर्यं विना कालस्य गणना असम्भवा ।

(ii) काल एव सूर्यस्य गणनायाः आधारः ।

(iii) सूर्यः कालगणनां करोति ।

13. मञ्जूषातः समुचितं पदं चित्वा अधोलिखितश्लोक**द्वयस्य** अन्वयं पूरयत :

मञ्जूषा में से समुचित पद चुनकर निम्नलिखित **दोनों** श्लोकों के अन्वय को पूर्ण कीजिए :

Complete the prose order of the following **two** shlokas by choosing the appropriate words given in the box : $\frac{1}{2} \times 8=4$

I. "नानाशस्त्रविदः पूर्वे येऽप्यतीता महारथाः ।
नैतदस्त्रं मनुष्येषु तैः प्रयुक्तं कथञ्चन ।।"

अन्वयः

नानाशस्त्रविदः ये (i) ____________ पूर्वे महारथाः (ii) ____________ तैः एतद् (iii) ____________ मनुष्येषु न (iv) ____________ प्रयुक्तम् ।

II. "यत् प्रोक्तं येन केनापि तस्य तत्त्वार्थनिर्णयः ।
कर्तुं शक्यो भवेद्येन स विवेक इतीरितः ।।"

अन्वयः

येन केन (i) ____________ यत्प्रोक्तं तस्य (ii) ____________ येन कर्तुं (iii) ____________ भवेत् सः (iv) ____________ इति ईरितः ।

मञ्जूषा

विवेकः, अतीताः, अपि, तत्त्वार्थनिर्णयः, अस्त्रम्, शक्यः, कथञ्चन, अपि ।

www.usefuldesk.com

14. रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत ।

रेखांकित पदों के आधार पर प्रश्न निर्माण कीजिए ।

Frame the questions on the basis of the underlined words. *1× 5=5*

(i) 'साधूनां चित्ते वाचि च सरलता भवति ।'

(ii) 'चतुर्दशमन्वन्तराणां समूहः कल्पः भवति ।'

(iii) 'अरुणाचले अनेके उत्सवाः मान्यन्ते ।'

(iv) 'राजहंसः नीरक्षीरविवेकी इति मन्यते ।'

(v) 'कृषकस्य क्षेत्रे श्रमं कृत्वा सः धनम् अर्जितवान् ।'

15. अधोलिखितवाक्यानि घटनाक्रमानुसारेण लिखत :

निम्नलिखित वाक्यों को घटनाक्रम के अनुसार लिखिए :

Write the following sentences in their sequential order : $\frac{1}{2} \times 8=4$

(i) एकस्मिन् नगरे प्रच्छन्नभाग्यनामकः कुमारः आसीत् ।

(ii) मार्गः बहुभिः गर्तैः परिपूर्णः आसीत् ।

(iii) एकः उद्दण्डः बालकः वदति – "भवन्तौ किमर्थं सुपथं परित्यज्य कुपथेन गन्तुं प्रवृत्तौ ?"

(iv) प्रच्छन्नभाग्यः बाल्यकाले विद्यां न प्राप्नोत् ।

(v) तौ धनहरणार्थं ग्रामान्तरं प्रवृत्तौ ।

(vi) तौ मिलित्वा चौरकार्यं कुरुतः स्म ।

(vii) प्रच्छन्नभाग्यः दुष्टबुद्धेः संगत्या चौरः अभवत् ।

(viii) तौ मार्गे क्रीडतः बालकान् दृष्ट्वा अवदताम् – भोः किमर्थं विषमे मार्गे क्रीडथ ?

www.usefuldesk.com

16. रेखाङ्कितपदानां प्रसङ्गानुसारम् अर्थं चित्वा लिखत ।

रेखांकित पदों के प्रसंगानुसार अर्थ चुनकर लिखिए ।

Choose and write the contextual meanings of the underlined words. *1× 3=3*

(क) परुषां वाचं न अभ्युदीरयेत् ।

(i) मधुराम्

(ii) पौरुषेयाम्

(iii) नरम्

(iv) कठोराम् ।

(ख) काकस्य गात्रं यदि काञ्चनस्य ।

(i) ओष्ठौ

(ii) शरीरम्

(iii) मुखम्

(iv) चञ्चु ।

(ग) परमहम् अखण्डः शाश्वतः विभुः च ।

(i) शिशुवत्

(ii) सरस्वत्याः

(iii) नित्यः

(iv) सारस्वतः ।

www.usefuldesk.com

www.usefuldesk.com